

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

_____ Т.Ф. Бірюкова

« »

2020 року

**СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ДІАЛОГУ АРАБСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
КУЛЬТУР**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів

спеціальності 033 «Філософія»

освітньо-професійна програма «Європейські філософські студії і креативні
індустрії»

Укладач Ель Гуессаб К., к. філос. н., доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціальної філософії
та управління
Протокол № 1 від “ 28 ” серпня 2020 р.
Завідувач кафедри _____ Т. І. Бутченко

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління
Протокол № 1 від “ 31 ” серпня 2020 р.
Голова науково-методичної ради
факультету _____

2020

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Вибіркова	
		цикл професійної підготовки	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність 033 «Філософія»	Рік підготовки:	
	Освітньо-професійна програма «Європейські філософські студії і креативні індустрії»	2 -й	-й
		Лекції	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 2,5 год	Рівень вищої освіти: бакалаврський	14 год.	год.
		Семінарські	
		8 год.	год.
		Самостійна робота	
		68 год.	год.
		Вид підсумкового контролю: Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Світоглядні засади діалогу арабської та європейської культур» полягає у тому, щоб допомогти студентам усвідомити особливості політичного, соціально-економічного та духовного розвитку арабських та європейських країн, а також зміни у міжнародних відносинах; з'ясувати основні тенденції розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі, засвоїти показники активної участі України в євроінтеграційних процесах.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

теоретичні:

- є формування теоретичних засад духовної культури особистості, які відповідають сучасним викликам та запитам, що постають у філософів;
- поглиблення гуманістичної спрямованості розвитку особистості, створення умов для культурної самореалізації та саморозвитку майбутніх філософів.
- сформувані інтегральне розуміння логіки соціокультурного розвитку людства;
- інтерпретувати історико-методологічні принципи філософського пізнання природи і суспільства та їх взаємодії;
- застосовувати загальнонаукові та конкретно наукові методи пізнання та практичної діяльності;

практичні:

- здатність розуміти тенденції розвитку сучасного світу за допомогою інструментарію філософського та соціально-філософського аналізу,

- самостійно мислити, робити узагальнення й формувати власну точку зору стосовно оцінки прояву окремих явищ, властивих сучасним процесам у різноманітному та мультикультурному світі;
- здатність розуміти сутність філософського дискурсу щодо сучасного світу та місця людини у ньому;
- здатність до інтелектуального пошуку та генерування нових соціальних ідей, до адаптації та дії у новій ситуації;

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- основний понятійно-категоріальний апарат стосовно світоглядні засади діалогу арабської та європейської культур;
- основні тенденції розвитку європейських та арабських країн за останнє століття;
- особливості політичного, економічного, духовного розвитку провідних європейських та арабських країн;
- вплив європейських тенденцій розвитку політичної та економічної складової суспільного життя на розвиток національних політичних та економічних систем України;
- роль і місце нашої країни у системі європейських та арабських цінностей;

вміти:

- застосовувати основні поняття та категорії, які характеризують цінності арабської та європейської культур;
- визначати закономірності тих чи інших сучасних євроінтеграційних процесів;
- порівнювати здобутки та невдачі в різних сферах життя країн та народів Європи та Арабського світу;
- аналізувати важливість вирішення глобальних проблем арабської та європейської культур;
- критично оцінювати інформацію стосовно цінностей арабської та європейської культур, яка подається у лекціях, підручниках чи посібниках;
- брати активну участь у обговоренні дискусійних питань з цінностей арабської та європейської культур.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- повага до різноманітності та мультикультурності;
- здатність працювати в міжнародному та мультикультурному середовищі в умовах європейської інтеграції України;
- усвідомлення принципів і засад права та справедливості;
- здатність приймати рішення з урахуванням різноманітних індивідуальних та суспільних інтересів;
- уміння аналізувати та використовувати джерела;
- будувати універсальну макромодель та локальні моделі соціальної дійсності у процесі власної суспільної діяльності та здійснення особистого життя;

Міждисциплінарні зв'язки

Зміст навчальної дисципліни ґрунтується на основі засвоєння таких навчальних дисциплін, як: «Культурологія», «Етика», «Професійний етикет», «Соціологія», «Філософія», «Політологія» та інших.

Практично кожна із суспільних наук змістовно пов'язана з “ Світоглядні засади діалогу арабської та європейської культур ”, фахівці використовують все, що стосується світоглядні уявлення шляхом критичного аналізу їхньої праксеологічної ефективності; постійно аналізувати та за необхідності корегувати свої сенсожиттєві уявлення та орієнтири; Вміння оперувати набутими

філософськими знаннями при виробленні власної світоглядної позиції; Обґрунтовувати власну думку, спираючись на досягнення світової та вітчизняної філософії, співвідносити свою власну екзистенційну ситуацію з поточним станом вирішення нагальних проблем в Україні та геополітичними процесами в світі.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ I. Концептуальні засади міжкультурного діалогу

Тема 1. Європа і Схід: проблема зустрічі й діалогу культур в історичній перспективі. Культурно-історичні аспекти дихотомії Схід - Захід. Образ Сходу в античній культурі та його трансформації. Образ Сходу в культурі європейського середньовіччя: ісламський Схід. Плюралізм, толерантність і міжкультурний діалог. Рівна людська гідність. Чим небезпечна відсутність діалогу.

Тема 2. Концептуальні засади міжкультурного діалогу. Поняття міжкультурного діалогу. Самоідентифікація в багатокультурному середовищі. Попередні підходи до культурного розмаїття. Передумови міжкультурного діалогу. Права людини, демократія і верховенство права. Рівна гідність і взаємоповага. Гендерна рівність. Подолання перешкод, що заважають міжкультурному діалогу. Релігійний вимір.

Тема 3. Концепції Євроцентризму та арабцентризму. Історія поняття «орієнталізм» та його зміст. Концепція Е. Саїда: орієнталізм як ангажований і тенденційний погляд на Схід з метою забезпечення домінування Заходу над Сходом; загострення проблеми адекватної презентації однієї культури в іншій, суттєво від неї відмінній. Культурологічне визначення орієнталізму як своєрідного напрямку в науці й мистецтві.

Тема 4. Арабський світ та Європейський союз: становлення відносин і сфери співробітництва. Ініціативи арабських країн щодо міжкультурного діалогу в контексті діяльності АЛЕКСО. Вплив процесів глобалізації на Близькому Сході на арабську культурну самоідентичність. Гендерне питання та процеси глобалізації на Арабському Сході. Процес формування нових контурів політичних систем арабських країн. Динаміка економічного розвитку арабського світу. Концептуальна основа спроби об'єднання арабських держав. Ідея відродження Арабського халіфату в світлі процесів глобалізації на Близькому Сході.

Розділ II. Трансформація європейської та арабської культур в контексті процесів глобалізації.

Тема 5. Європейська ідентичність Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості. Європейська ідентичність як різновид колективної ідентичності. Рівні європейської ідентичності. Європейська ідентичність і європейська ідея та європейська свідомість. Європейська ідентичність - основа солідарності та вирішення економічних і політичних проблем європейської спільноти. Культура та цінності як основа європейської ідентичності. Культурна єдність Європи як передумова формування спільного економічного та політичного порядку. Європейськість. Дух - основа європейськості. Елементи європейської духовності: почуття реальності, раціоналізм та індивідуалізм, трансцендентність. Взаємозв'язок індивідуалізму з усіма елементами європейської духовності - автономія особистості, воля, право на вільний вибір, відповідальність, особиста гідність, ініціатива. Європа як спільнота, що поділяє спільні політичні ідеали та вартості: свобода, толерантність, права людини, плюралізм, громадянське суспільство та ліберальна демократія, ринкова економіка.

Тема 6. Теоретичні моделі європейської інтеграції. Міжурядовий підхід до європейської інтеграції. Е. Моравчик і становлення ліберального міжурядового напрямку дослідження європейської інтеграції як міжурядової взаємодії. Функціоналізм та нефункціоналізм про наднаціональний характер європейської інтеграції. Федералізм як теоретична модель європейської інтеграції. Плюралістична концепція інтеграції К. Дойча. Теорія «європеїзації» про повноваження ЄС у різних сферах суспільного життя. Теорія «багаторівневого управління» або

«управління через мережі»: інтеграція як одночасний процес на національному, транснаціональному та регіональному рівнях. Розширення європейської інтеграції та розвиток проектів багаторівневої інтеграції (моделі «змінних геометрій») – теорії «міцного ядра», «концентричних кіл», «європейського авангарду», «центру тяжіння», «групи піонерів». Концепція розвитку «різних швидкостей» європейської інтеграції.

Тема 7. Безпекові виклики та формування нового геополітичного порядку на Близькому Сході. Головні джерела регіональної нестабільності у світлі процесів глобалізації. Діяльність арабських країн у боротьбі з терористичною загрозою. Співпрацю арабських країн у площині міжкультурного діалогу, як діючого інструменту проти наростання терористичної загрози. Місце арабських «повстань» 2011 року у процесі геополітичної трансформації на Близькому Сході.

Тема 8. Українська орієнталістика: сходознавчі студії, переклади. Орієнталізм у світлі праць сучасних літературознавців, Д. Наливайка, Соломії Павличко, Т. Гундорової, П. Іванишина. Екзотичні орієнтальні реалії в поезії українських романтиків. Східні мотиви у творчості М. Коцюбинського, М. Вороного, Лесі Українки. Художня інтерпретація арабських сюжетів у казках «Абу - Касимові капці», «Коваль Бассім». Жанр рубаї у творчості Д. Павличка. Східна образність та її функції в ліриці Л. Костенко. Перспективи розвитку близькосхідного напрямку зовнішньої політики України в світлі глобалізаційних змін на арабському Сході.

Тема 9. Європейські інтеграційні процеси у ХХІ столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості. Основні передумови переходу до нової економічної системи. Європейська інтеграція в контексті нової парадигми світоустрою. Сучасні тенденції освітньої політики Європейського союзу. Культурно-гуманітарні засоби «м'якої сили» Європейського союзу. Перспективи ефективної реалізації стратегії Європейського союзу «східне партнерство».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	денна форма						Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі				
		л	с/п	ла б	с.р		л	с/п	лаб	с. р.	
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12	
Розділ І. Концептуальні засади міжкультурного діалогу											
Тема 1. Європа і Схід: проблема зустрічі й діалогу культур в історичній перспективі	10	2			8						
Тема 2. Концептуальні засади міжкультурного діалогу	12	2	2		8						
Тема 3. Концепції Євроцентризму та Арабоцентризму	10	2			8						
Тема 4. Арабський світ та Європейський союз: становлення відносин і сфери співробітництва	12	2	2		8						
<i>Разом за розділом І</i>	44	8	4		32						
Розділ ІІ. Трансформація європейської та арабської культур в контексті процесів глобалізації											
Тема 1. Європейська ідентичність як стан ідентичності, самототожності,	8	2			8						

самоусвідомлення, самосвідомості										
Тема 2. Теоретичні моделі європейської інтеграції	10	2			8					
Тема 3. Безпекові виклики та формування нового геополітичного порядку на Близькому Сході»	12	2	2		8					
Тема 4. Українська орієнталістика: сходознавчі студії, переклади	6				6					
Тема 5. Європейські інтеграційні процеси у XXI столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості	8		2		6					
<i>Разом за розділом II</i>	46	6	4		36					
Усього годин	90	14	8		68					

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Європа і Схід: проблема зустрічі й діалогу культур в історичній перспективі	2
2	Концептуальні засади міжкультурного діалогу	2
3	Концепції Європоцентризму та Арабоцентризму	2
4	Арабський світ та Європейський союз: становлення відносин і сфери співробітництва	2
5	Європейська ідентичність Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості	2
6	Теоретичні моделі європейської інтеграції	2
7	Безпекові виклики та формування нового геополітичного порядку на Близькому Сході»	2
Разом		14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні засади міжкультурного діалогу	2
2	Арабський світ та Європейський союз: становлення відносин і сфери співробітництва	2
3	Безпекові виклики та формування нового геополітичного порядку на Близькому Сході»	2
4	Європейські інтеграційні процеси у XXI столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості	2
Разом		8

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Європа і Схід: проблема зустрічі й діалогу культур в історичній перспективі	8
2	Концептуальні засади міжкультурного діалогу	8
3	Концепції Європоцентризму та Арабоцентризму	8
4	Арабський світ та Європейський союз: становлення відносин і сфери співробітництва	8
5	Європейська ідентичність Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості	8
6	Теоретичні моделі європейської інтеграції	8
7	Безпекові виклики та формування нового геополітичного порядку на Близькому Сході»	8
8	Українська орієнталістика: сходознавчі студії, переклади	6
9	Європейські інтеграційні процеси у ХХІ столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості	6
Разом		68

8. Види контролю і система накопичення балів

№ п/п	Проведення заходів	Кількість заходів протягом вивчення дисципліни	За 1 захід	Максимальна кількість балів
Поточний контроль				
1.	Експрес-тестування під час лекційних занять	7	4	28
2.	Тестування під час практичних занять	4	3	12
3.	Усні опитування під час практичних занять	4	5	20
Разом:		45		60
Підсумковий контроль				
4.	Контрольне проходження тесту в системі електронного забезпечення навчання ЗНУ Moodle за вивченим матеріалом курсу.	1	0 – 20	
5.	Залік (діагностика рівня засвоєння знань) проводиться в вигляді усного опитування за вивченим матеріалом курсу (2 питання без підготовки).	1	0 – 20	
Разом:		2		40
Разом за курс:		47		100

Поточний контроль

1. На лекційних заняттях відбувається перевірка засвоєння теоретичного матеріалу шляхом **експрес-тестування**. За цей вид роботи студенти отримують **4** бала. Кожне тестове завдання складається з 4 питань (4 x 1 бала = 4 бала). Максимально за цей вид роботи протягом вивчення курсу студенти можуть отримати **28 балів** (4 бали x 7 занять = 28 балів).

2. На кожному практичному занятті відбувається перевірка засвоєння теоретичного матеріалу шляхом **тестування**. За цей вид роботи студенти отримують **3** бала. Студенти мають обрати правильну відповідь із 3 запропонованих. Відповісти слід на 3 питання (3 x 1 бал = 3 балів). Максимально за цей вид роботи протягом вивчення курсу студенти можуть отримати **12 балів** (3 бала x 4 заняття = 12 балів).

3. Під час кожного практичного заняття також проводиться **усне опитування** студентів: **доповіді та доповнень до доповіді**. Цей вид роботи дає можливість отримати від 0,5 до 5 балів за кожну пару. Максимально за 4 семінар-заняття студенти можуть набрати **20 балів** (5 балів x 4 семінарів = 20 балів).

Таким чином, під час поточного контролю за всіма видами роботи студенти можуть всього набрати **60 балів**.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у вигляді контрольного проходження тесту в системі електронного забезпечення навчання ЗНУ Moodle за вивченим матеріалом курсу та заліку, на якому студент повинен відповісти на 2 питання без підготовки за матеріалом курсу, одне із завдань має практичний характер; вирішення його дозволить продіагностувати сформовані у студентів вміння і навички з курсу.

4. Під час **контрольного проходження тесту** за вивченим матеріалом курсу в системі електронного забезпечення навчання ЗНУ Moodle студент повинен дати правильну відповідь на 20 питань (час виконання – 30 хв, кількість спроб – 3). За цей вид роботи студент може отримати від 0 до 20 балів, 1 бал за кожну правильну відповідь.

5. **Екзамен** (діагностика рівня засвоєння знань) проводиться у вигляді усного опитування за вивченим матеріалом курсу (2 питання). За цей вид роботи студент може отримати від 0 до 20 балів, 10 балів за кожну правильну відповідь.

Максимально студент може отримати під час контрольного тестування та заліку (діагностики рівня засвоєння теоретичних положень) – **40 балів**.

Отже, максимально за весь курс студент може отримати **100 балів**.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
		Залік
A	90 – 100 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	Не зараховано

F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

9. Рекомендована література

Основна:

1. Андрущенко, В. П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко. – К. : Тандем, 2000. – 416 с.
2. Основи соціальної філософії : навч. посібн. / за ред. В.І. Воловика. – Запоріжжя : Просвіта, 2011. – 320 с.
3. Філософія : конспект лекцій для студентів факультету іноземної філології / уклад. О.С. Александрова. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 124 с.
4. Філософія : навчально-методичний посібник для студентів факультету соціології та управління / уклад.: О.С. Александрова. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – 108 с.
5. Прикладна етика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. реком. МОНМСУ / Тетяна Георгіївна Аболіна, Валентина Григорівна Нападиста, Оксана Дмитрівна Рихліцька [та ін.]; за наук. ред. В.І. Панченко. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 392 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/Prikladna_etika_Abolina2012.pdf#toolbar=0.
6. Тофтул, М. Г. Етика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. затв. МОНУ / Михайло Григорович Тофтул. – 2-ге вид., виправ., допов. – К. : Академія, 2011. – 440 с.
7. Цирфа, Г. О. Юридична деонтологія : Навч. посібник для дистанц. навч. / Галина Олександрівна Цирфа. – К. : Ун-т "Україна", 2005. – 210 с.
8. Юридична деонтологія : підручник затверд. МОНУ / за ред. В.Д.Ткаченка. – 2-ге вид. – Харків : Одиссей, 2008. – 256 с.

Додаткова:

1. Звереві І.Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери : рек. МОНМСУ. Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
2. Капто, А. С. Профессиональная этика : Монография. Ростов-на-Дону: Изд-во СКАГС, 2006. 800 с.
3. Солоницына, А. А. Профессиональная этика и этикет: Часть книги : Взаимосвязь и различие понятий "этики" и "этикета": учебник. Изд-во Дальневост. ун-та, 2005. С. 21-23.
4. Солоницына, А. А. Профессиональная этика и этикет: Часть книги: Особенности межкультурной коммуникации : учебник. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2005. С. 69-78.
5. Сорочик Ю.Ю. Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів: (засідання "круглого столу", 2 листопада 2011 року). Київ: ФОП Москаленко О.М., 2011. 76 с.
6. Ткаченка В.Д. Юридична деонтологія: підручник затверд. МОНУ. 2-ге вид. Харків : Одиссей, 2008. 256 с.
7. Федь А.М. Буття людини (соціально-філософський аспект): Колективна монографія. Слов'янськ :СДПУ, 2004. 159 с.
8. Яцино, М. Культура індивідуалізму. Ясупо М. Kultura indywidualizmu. пер. с польського. Харьков : Гуманитарный Центр, 2012. 280 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека України. Наука і освіта. URL: <https://uateka.com/uk/article/science> (дата звернення: 19.08.2020)
2. Лінгвістика, семіотика, літературознавство, методика викладання. URL: http://www.teneta.ru/rus/rj_ogl/htm (дата звернення: 19.08.2020)

3. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника URL: [http //: http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/resursi-ifondi/elektronni-resursy/](http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/resursi-ifondi/elektronni-resursy/) (дата звернення: 19.08.2020)
4. Наукова бібліотека ДВНЗ «Ужгородський національний університет». URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/> (дата звернення: 19.08.2020)
5. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/> (дата звернення: 19.08.2020)
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Сайт студентських і аспірантських записів. URL: <http://http://www.durov.com/study/1114521593-102.html> (дата звернення: 19.08.2020)

Погоджено _____
навчальний відділ
« _____ » _____